Çağdaş Nogay edebiyatının en önemli temsilcilerinden biri olan, ünlü yazar ve şair İsa Kapayev'in "Bolmagan Sabantoy" adlı hikâyesinin aşağıda verilen bölümünü okuyunuz, hikâyenin transkripsiyonunu yapıp Türkiye Türkçesine aktarınız, eser hakkında sınıfta konuşup tartışınız.

Kaynak:

Kapayev İ. (1979) *Tal Terektiŋ Butakları Tiyedi Menim Betime*, Rasskazı i Povest', Çerkessk.

- Мен де суьйтип сейирсиндим,- деп, тизлерине колы ман кагып, Коьшен хабарын бардырды. - «Кайда йок болган экен?» деп ойлайман. Коьзлеримди уйкаладым, белки, уйклап кеткен болсам деп ойланып, оьзимди шымтып та алдым. Аман да солдат орнында йок. Э-э, йин карыскан болар ол затка деп, сол ерден тез асыктым эм болган куьшим мен сыбырткыды ойнаклатып, эшекти шаптырттым. Авыл бетке бармага йигерленмедим, аьдемлер ювык бетке, райцентрге айдадым. Агашлыкка етеятырман, ана «Фатима» турган ерге...

- «Тав кызы» дейтаган эстеликти «Фатима» дейсинъме? - деп соьзин Якуб боьлди.

- Аьше, сога бизим авыл «Фатима» деп атаган,— деп Коьшен онынъ сользин йоьплеп, неге ди авыр тыныс алып. - Карайман... Сол кыздынъ касында... Коьргениме ыйнангым келмейди. Тас солдат «Фатимадынъ» касында туры. Караш ога, «свиданьеге» келген экен! деп карт сылкылдап куьледи.

- Наьлет сага, карт оьтирикши! - деп шыдаялмай айтты Акбилек.- Каратага, Алла сакласын сени, не зат шыгаратаганын.

Биз, яслар, шегимиз катып куьлеймиз.

- «Не зат шыгаратаганын» дейсинъме?! - деп Коьшеи туьрленген де этпей. кыскаяклыдынъ коьзлерине туп-тувра карады· - Сол солдат фронтовик те. А фронтовиклер - олар соьлеги яс-явкадай тувыл, олар не затка да яравлы, олардынъ колларыннан не зат та келеди. Фронтовик бир де сасып кетеек тувыл. Оны мен бек аьруьв билемен. Оьзим фронтовикпен де! - деп карт мактанып, колы ман оьзининъ коькирегине сокты.

Тек сол хабарды айтпага келгендей, карт кийим илгиш бетке барып, кийинмеге аьзирленди.

- Ия, Коьшен, яным-коьзим, сен кайда? - деп сейирсинген Акбилек плашын киетаган картка коьзлерин батлатты. - Сыякта шелеклеп куяды да!..

Коьшен ол бетке басын бурмады.

Сизи мен лахырда курып олтырмага заман йок,деп куьбирденди карт. - Мен сабантойга келгенмен, а коьремен де сиз коьк иеси мен кенъеспеге муткансыз.

Биз картты озгармага шыгып, басамакта токталдык. Коьшен йигерленип арбага минди, телбегилерди туьзетип, биз бетке сувланган бетин бурып, бизди кажавлап область газетин ол алмай болар.

- Эй, окымыс йигитлер, сиз ана коьктегине шагынып, газетке язсанъыз.· Белки, кыйыншылардынъ хатын явапсыз калдырмас. Тек тувра крайдыкына язынъыз, область газетин ол алмай болар.

Коьшен эшекти колындагы сыбырткысы ман тартты.

Арба козгалды, бираз заманнан ямгыр да йок болды.

* * *

Сол базардан бери Коьшен сабантойды саклап бизге тез-тез келе турды. Суьйтип турган сабантойымыз да созыла берди. Ямгырлар эгин эгуьвдинъ заманын кешиктирдилер. Эгин эгуьв басланганда, кешиккеннен себеп, бир бос куьн берилмеди, аьр базарда да авылшылар иследилер. Эгин эгуьвден сонъ оьзлери ярасык, оьзлери аьлемет май байрамлары басландылар. Элбетте, сабантойды май байрамлары ман карыстырып болмады. Эм биз язлык байрамы сабантойды язда аткараягымызга амалсыздан разы болдык. Енъуьв куьннен сонъ кайдан да областьте бир семинар шыкты эм Роберт сонда кетти. Бир кесек заманды клубтынъ басшысы семинарда озгарды, а онсыз, савлай янын берип баслаган аьдемсиз сабантойды озгармага келиспеди. Суьйтип аслык бастыратаган шакка еттик. Сондай созувдынъ себеби коьп эди. Энъ баслапкы себеп - ол ямгырлар, базар куьнлерге рас болып келген ямгырлар. Савлай район саклаган сабантойды боьтен де бизим авыл бек саклай эди. Биз орамда аьдемлерге коьринмеге де тартынып басладык.

- Не казага калдым мен басымды сол зат пан байлап, - деп оькинди Роберт. - «Байларымыз ишкиши, алкаш болаятырлар, а биз айт деп сол адавыс бозады куямыз. Сосы сен сол сабантойынды, я десенъ комбайн тойынъды тез аткарсанъ-ав», - деп кыскаяклылар пай бермейдилер.

Биз сол соьзлерге, авыр тыныс алып, куьлемсирeймиз. Куьрсинемиз. Бизи мен бирге Коьшен де куьрсинеди. Ол оьзининъ аьдетинше, баска якка йолланганында, йол уьстинде бизге киргендей болып, клубка кирип шыгады. Туьтин ишип, бизди тынълап, оьзининъ бир тамаша хабарын айтпай, кетпейди. Суьйтип Роберт бизим кыйынлыкларымызды тоьгинип айтканда, ол:

Сизинъ кыйынлыклар кыйынлык болама? - деп карт, бизди тынышсызландыраяк болып, оьзининъ кезуьвли хабарын айтты. - Мине мен бир кере Невинскеден кайтаятырып, кайдай бир азап шектим. Эне ол эди кыйынлык! Тувра коьпирдинъ ортасында эшек токтады да. Ерге кадалгандай болып, адавыс зат, бир

якка кыймылдамайды, - деп Коьшен, биз оны эс этип, тынълавымызды яде тынъламавымызды билеек болып, бизге карады. - Мен оны айт деп сыбырткы ман ураман, согаман, а ол орыннан козгалмайды! Ян-ягымда машинлер йыйылганлар, артымда тувра узын поездтей тизилгенлер, шоферлар шыгып мага акырадылар. Ашувландым да, мен болган куьшимди салып тарттым. Эшегим тап аьдемдей болып ынъыранды-ав! Йылап билген болса, эне сылкылдап йылаяк эди. Меним юрегим ярылды. Э-э, согып шеклерин уьзген экенимди ок сездим. Ана огырсыз шоферлар да оьлшемен коймайдылар. Ал не этейим?! Амал йок. Эшекти тувардым. Арысларды ийнимге салдым да, йоьнедим. Мине суьйтип уьйге шеким арбады да, язык эшекти де суьйреп аькелдим. Суьйтип аьдуьвлеген эшегим де бираз болса да, аяса экен. Мен кырга коьтерилсем; «иа, иа!» деп бакырып, мага тез-тез козгал дегенди билдирип, келди, - дейди Коьшен авызын ашып.

Биз, айтканына ыйнанмасак та, куьлемсирейміз.

Коьшен де, артык сейирли зат айтпаганын анълап, кетпеге асыгады.

- Сосы сенинъ оьтиригинънен бездик. Бир капшык оьтирик аькеледи де, онъып калады, - деп Акбилек, - Ажбекировнага баьри затты да айтарман. Клубка тагы да келгенинъди шагарман. Ага, эне «авылдынъ басы» Оьзи де келеятыр! - деп кыскаяклы, карттынъ авыл Совет председателиннен, оттан корккандай, коркатаганын билип, алдады.

- Кала, каерде? - деп Коьшен, онынъ алдайтаганын да анълап, корккандай болып, эркеледи. - Алла сакласын, сол кыскаяклыдан, айтып олтырма, яным·

- Э-ге, корктынъма, карт оьтирикши! Сен куры соьзге устасынъ! - деп Акбилек, колларын белине салып, куьлемсиреди.

- Мен коркаманма? Менме? - деп Коьшен каарлы тавыс пан айтып, юмырыгы ман коькирегине сокты. — Мен фронтовикпен де, афронтовиклер бир заттан коркып эситкенсинъме? Эсимде, окопта ятып турамыз... — деп карт тагы да хабар айтаяк болды.

- Сен фронтовиксинъме?! - деп Акбилек Коьшеннинъ соьзин боьлип, бармагы ман ога коьрсетип куьледи. - Каранъызтага, муна фронтовикке! Муна фронтовик-баьтирди, савлыгы болмайды деп, оны аьскерге де алмаганлар. А ол мунда оьзи акында эртегилер шыгарады. Мадина Ажбекировна сенинъ савлай яшавынъды биледи, Советте бар болган савлай кагытларды актарып шыккан. Сен, Коьшен, кавга заманда тавда колхоздынъ малын саклап тургасынъ!

Карт оны эситип, сасып кетти. Ол кунысып, басын тоьменлетип, саьспеклеп карады бизге. Биз де, онынъ оьтирик соьйлегенине оьзимиз шуьшлидей, карамларымызды оннан бурдык.

- Мен... Мен... - деп ол давазын тоьменлетип, бир зат айтпага аьзирленди, сонъ йигерленип, давазын катырып соьйледи.

- Мен партизанларда болгаман. Партизан экенимди ясыраяк уьшин мени туваршы этип тургыстканлар, оьзим отрядта эдим, мылтыгым да бар эди.

- Сени тынъласанъ, аьдемди аьвмедий этерсинъ... Алдасанъ, тап ерден йылы юмыртка тапкандай боласынъ.

- Йылы юмыртка тапкандай дейсинъме? - деп карттынъ саьспеклегени тайды. Оьзи тирилди. Сценадынъ шетине олтырып, бизге кылпысып карап, тагы да бир кужырлы хабар айтты.

- Аьли мен сизге тувра, болган затты айтайым. Биршийин де ясырмай, бирший де коспай айтайым... Бир кере пишен шалып, уьйге кайттым. Келсем - келейим, уьйде айран тувыл деш, бир аяк сувдынъ оьзи йок. Оьзим кайтип бир сувсагаман десенъ. Билмеймен не каьр мен котанга киргенимди, кирсем кирейим, тавык уяда юмырткалар ятыр. Алдым да иштим биревин. Йылы болса да иштим, сувсаганымды алдым. Енъил болды. Тек эртеси куьн... - деп Коьшен тоьгерек коьзлерин бир юмып, бир батлатып, бизге карады, - курсагымнан «шыйк-шыйк», деген сес шыгады. Орамда юрсем де, уьйде олтырсам да, уйкласам да, а сол адавые сес тынмайды. Алжымагай эдим деп, дув сандырак болып юремен. Бир уьш куьннен бир зат шукыгандай болып, бавырым кадалып авырды. Шыйкылдаган сес те кетпейди, бавырымнынъ авырувы уьстей берип, биз бен кадалгандай кадалады. Ал эндигиси, аьше, аьжел вакытым келген деп, оьлеегимди саклап, орындыкка яттым. Сол заманда курткам, докторга бармасанъ болаяк тувыл, сенсиз меним яшавым йок деп, аье-куье болды. Аядым язык курткады. Бардым докторга. А ол да, доктор, биялага кирмеге керек деди ...

- Бияла дегенинъ не зат? - деп аьжейипсиндим мен.

- Ана шеклеринъди карайтаган, - деди Коьшен.

- Рентгенди айта болар, - деп Акбилек, шыдаялмай биз бетке ювыклап, колындагы швабрага таянып, соьзге киристи.

- Аьше, аьше, - деп карт, куьлемсиреп, кыскаяклыга карамын атып, хабарын бардырды. - Доктор биялага карады да «маь сага!» - Карт колларын яйып, коьзлерин юмды. - «Сенинъ курсагынъда сап-сав тири шипий, эне сол бавырындыы шукыйтаган...» - деди. Мен кайдан билейим, уяда не юмырткалар турганын?! Тавык шипийлер шыгармага олтырган экентагы. Коьресизбе кайтип болатаганын?

Биз шегимиз катып куьлеймиз эм бир-биримиздинъ ийинлеримизге кагамыз.

- Ай, Коьшен, Коьшен, - деп Акбилек басын шайкап, куьлмеек болып, сыгылып турды да, бирден кыткытлап куьледи. - Сен тувганда, кыркынъа шыкканлай, соьйлегенсинъ деп, босына айтпайды экенлер·

Коьшен де бизге косылып куьледи. Акбилек эсин йыйып:

- Аьше кайдады сол бирев шипий? Бавырынъды соьле де шукыйым? - деп сорады.

- Йок, йок! Ол онда олтырган болса, бир затты да калдырмас эди. Доктор курсагымды ярып шыгарган, — деп карт белбавын тагатып, гимнастеркасын коьтерип, курсагынынъ онъ ягында биткен ярадынъ сызыгын коьрсетти.

Биз сол сызык, сокыр шектинъ операциясыннан сонъ калганын анълап, оьтиригине сейирсинип, тагы да куьлеймиз. Акбилек авызын ашып, картка карап:

- Ия, бетсиз, савлай шешинсенъ? - дейди.

- Ыйнанмайсынъ да! Уялып билсенъ, карама! —деп карт турып белбавын бувды да:

- Кетпеге керек. Сиз бен танъ аткышай да олтыраяксынъ. А меним куллыгым коьп, - деп эсик бетке адымлады.

- Кет, кет. Аьдемлердинъ ыйманларын коьтере де ушырдынъ! Тагы да келсенъ, Мадина Ажбекировнага айтаякпан! - деп Акбилек Коьшенди коркыстып та алды.

Клубты йыйыстыратаган кыскаяклы, сонъгы заманларда Коьшенди суьймей, ога яман карайтаган эди. Суьйтип неге этуьвин биз анълайтаган эдик. Коьшен бир кере Мадина Ажбекировнады ашувландырыпты экен. Акбилек болса авыл Советтинъ куллыкшысы болып саналган себепли аьр заты ман да Мадина Ажбекировнага ярамага шалысты. Ол клубтынъ касында яшап, клубтынъ куллыгын да, уьй куллыгын да этпеге етисетаган эди. А Акбилектей болып, клубтынъ касында яшайтаган кыскаяклылар коьп эдилер эм онынъ техничка куллыгын суьйип те этеек эдилер· Сонынъ уьшин конъысы кыскаяклылар Акбилекти куллыгы уьшин куьнлеп те турдылар. Акбилек те куллыгында берк тураяк уьшин Мадина Ажбекировнадынъ соьзин юргистти. Мадина Ажбекировна Коьшенди коьрип унамайтаган эди. Акбилек те «авыл басшысынынъ» ягы экенлигин коьрсетпеге шалысты.

Мадина Ажбекировна тувралык суьйген, аьр-бир аьдемнинъ коьнъилине ететаган кыскаяклы. Мине он йылдан бербетин авылшылар оны авыл Советтинъ председатели этип сайлайдылар. Тек бир нышаны бар· кыскаяклыдынъ. Бир мини. Айлак оьктем кыскаяклы. Эне шыкыйына бирев тийип олтырмасын. А Коьшен оьзининъ тили мен тийипти онынъ шыкыйына.

Бир кере Мадина Ажбекировна оьзи юргистетаган «Москвич» пен орамнынъ муьйисинде бурылаятырганда, казага ушыраягын оьзи де билмеген. Ога карсы болып, эшек арбасы ман Коьшен келеятырган болган. Машинадан корккан эшек тувра «Москвичтинъ» алдына кадалып токталады· Мадина Ажбекировна эшекти бастырып олтырмайым деп бурылып, корага согылады.

- Эй, агай, йолда юруьвдинъ йорыкларын билмеге керекпе, кайтип ойланасынъ?! - деп, рульди таслап шыккан Мадина Ажбекировна, Коьшенге бакырады.

Оьзининъ шуьшин билген Коьшен де уьндемесе экен.

- Мен, окымаган каранъа карт. Элбетте, йолда юруьвдинъ йорыкларын билмеймен, - дейди де эшегин сыбырткысы ман туьртип, коьрсетип, - муна арам зат оны ман он бес йыл юргенли бир «нарушение» де эткени йок. Меним ойымша, ол йол юруьв йорыгын бузып болмаган!

- Не зат дединъ? - деп Мадина Ажбекировна, кабагын туьйип, картка карайды. - Сенинъ ойынъша, сенинъ эшегинъ йолда кайтип юрилетаганын биледи, а мен билмеймен, солма?!

- Онысын билмеймен, - деп Коьшен ийинлерин куныстырады.

Сондай затка тез йыйылатаган аьдемлер, карттынъ соьзлерин эситип, «сырк-сырк» этип куьлейдилер.

Мадина Ажбекировна, аьдемлер онынъ уьстиннен куьлейдилер деп анълап, боьтен де сонынъ уьшин ашувга толганнан кутыгыннан шыкпага аьзир эди.